

Шторік Махмуд
СОНЕЧНЫ ЦЯГНІК

Тлофік Махмуд

**СОНЕЧНЫ
ЦЯГНІК**

ВЕРШЫ І ПАЭМЫ

З азербайджанскай мовы пераклалі
В. Коўтун і А. Вольскі
Мастак В. Губараў

Ф. Кбџерлі адіна
Respublika Uşaq
KİTABXANASI
677 x

МІНСК «ЮНАЦТВА» 1986

84(5A7E)
1136

Жывём у Горнай вёсцы

ВЕРШЫ

ЖЫВЁМ У ГОРНАЙ ВЕСЦЫ

Жывём у горнай вёсцы мы.
Там, дзе плывуць аблогі,
Як гнёзды,
Туляцца дамы
Да скалаў крутабокiх.
Арол — сусед наш,
Вольны птах...
Цудоўныя мясціны!

Вунь чырванее школьны дах
Ля самае цясніны.

Да нас і восенню
Вясна
Завітвае нібыта:
Рака струменіца —
Яна
Ўся квеценню пакрыта.

Ідзе да пеннае вады
Па горным схіле статак.

А ў садзе
Вецце гнуць плады:
Іх сёлета дастатак.

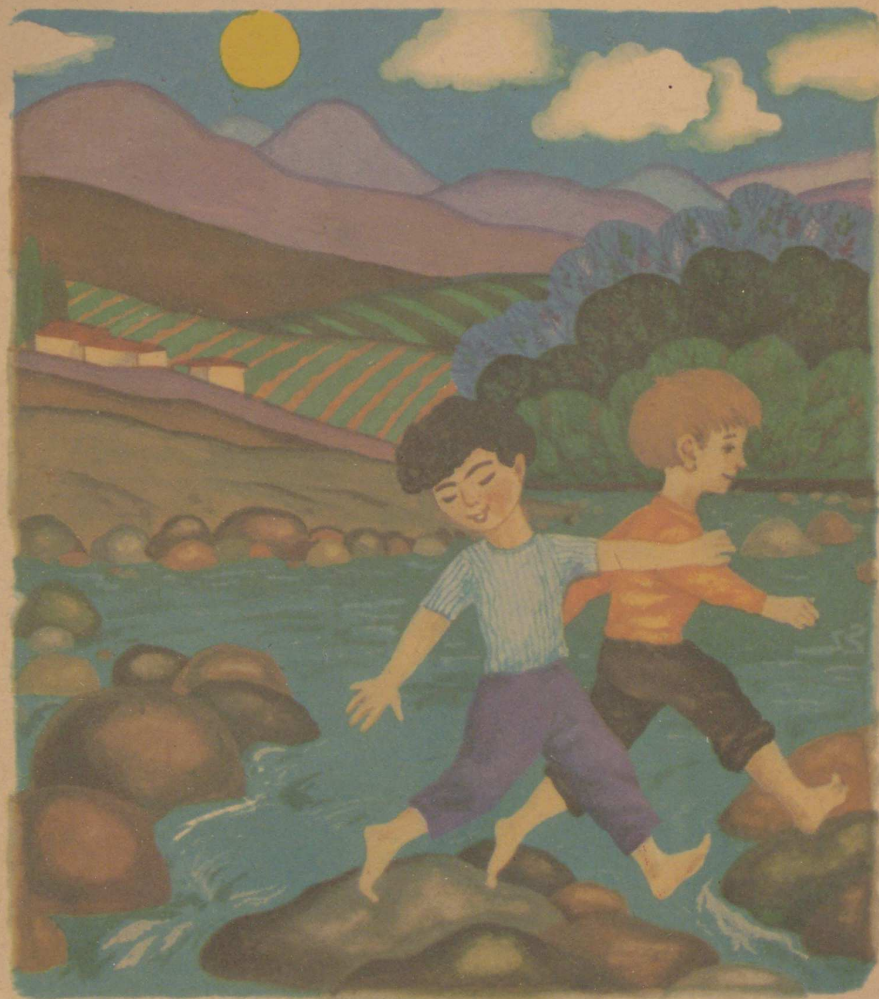
Крыху далей
Сінее лес.
Адтуль мы дровы возім,
Каб жыць зімою
У цяпле
Насуперак марозам.
Бо, як разыдзецца зіма,
Панамяце сумэтаў,
Да нас і доступу няма,
Хіба што — верталётам.

Ды што нам сцюжная пара!
Ёсць буркі.
Ёсць папахі.

Блішчыць гара,
Як з серабра,
У серабры ўсе дахі.
І скрозь глыбокі
Горны снег
Мы пракладаем сцэжкі.
А колькі ўцех!
І гам і смех —
Кулянкi,
Санкі,
Снежкі...

А ўлетку
Зрэдку
Цёплы дождж
Загляне ў вёску нашу,
Абыдзе ўпоперак і ўдоўж

Сады, палеткі, пашы.
Вясёлка выгнецца ў сем дуг,
І ўбачыш ясна гэтак,
Які цудоўны горны луг,
Якое мноства кветак.
Як чыста ззяе далягляд
У сіняй прыгажосці!
Дажджу з нас кожны вельмі

рад

І кліча зноў у госці.

Зімой ці ўлетку —
Ўсё адно
Увагай мы сагрэты.
Да нас прывозяць і кіно,
І пісьмы, і газеты.
І радыё, і мноства кніг
На вышыні арлінай...
Мы кожны дзень
І кожны міг
Жывём з усёй краінай.

Расцём шчаслівыя мы тут,
Высотнай вёскі дзеці.

Маё гняздо,
Мой родны кут —
Найлепшы ў цэлым свеце!

ГРУШЫНА

Ля самага ўзлэску,
На схіле гары,
Стаіць
Адзінокая грушына.
У ранішніх промнях
Вясновай зары,
Як снегам,
Яна запарушана.
Ды ўбачыш,
Ледзь ветрык

кране трапяткі:

Не снегам яна замецена...
Дык, можа,
Белыя матылькі
Укрылі ўсё голле
Квеценню?..
Вясна ручаямі
Навокал пяе.
Пялёсткамі
Веце апушана.
Такою
Парою
Зірнеш на яе,
І воблачкам
Здасца грушына.

ШЧОДРАЯ ЯБЛЫНЬКА

Да самай свежкі
Яблынька
Галінку хіліць гнутка.
На ёй
Даспелых яблыкаў
Паўнюсенька-паўнютка.
Амаль па свежцы
Сцелецца
Зусім ужо галінка.
Глядзіць,
Ды не асмеліцца
Ўзяць яблычак
Дзяўчынка.

А кожны яблык —
Зваблівы,
У кропельках зары.
— Бяры! — гаворыць
яблынька.—
Смялей! Смялей бяры!..

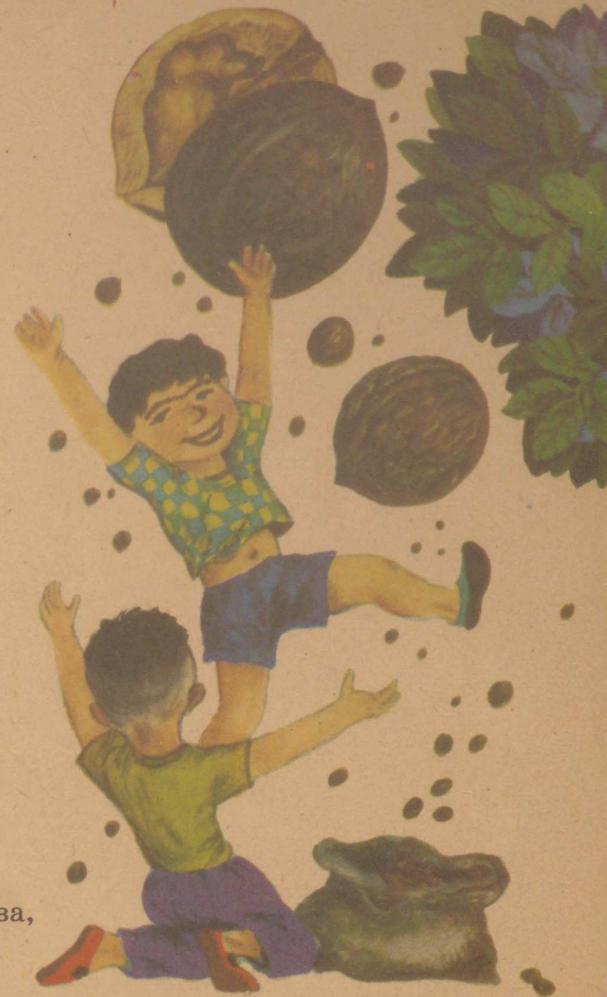
ТУТАВАЕ ДРЭВА

Высокае
Тутавае дрэва,
Шырокае
Тутавае дрэва —
Раскінула голле,
Як рукі,
Слухае птушак спевы.
Адна галіна
Над садам
Суседнім
Вісіць калмата.
Другая —
Адпачывае
На даху нашае хаты.
Сцены акрыўшы,
Лісце
З ветрыкам ціха гамоніць,
Быццам ад спёкі,
Снегу,
Дажджу
Наша жытло бароніць...
Ледзь з дрэва першы
Сарвецца плод,
Смела ўзбіраюся я
На плот.
Адтуль пералажу
На вецце.

Каб толькі
Не скінуў вецер!..
Гляджу на плады,
Іх тут процьма цэлая!
Буйныя,
Крамяныя,
Круглыя,
Белыя.
На кожным — радзімка,
Зусім як мушка...
Варта галіны
Як след пагушкаць —
Пасыплюцца долу плады,
Як градзіны...
Магутнае
Дрэва тутавае,
Прыгожае дрэва тутавае
На радасць нам дадзена!

АТРАСАЮЦЬ АРЭХІ

Трасуць арэхавае дрэва.
Не для забавы ці пацехі.
Нібыта ў ясны дзень —
залева,
Са званам падаюць арэхі.
І справа сыплюцца,
І злева.

Па лісці — шась!
Па вецці — шусь!
Трасуць арэхавае дрэва,
Арэхі б'юцца — хрась ды хрусь!
То па каменьчыках — чах-чах!
То мне па макаўцы — тах-тах!
Калі ў арык, пачуеш — боўць!
А гуска зловіць, толькі — коўць!

Дзявочы смех,
Хлапечы смех:
— Лаві арэх!..
— Шукай арэх!..
З аблокаў белых прасціну
Я пад арэхі расцягну.
Каб ні адзін арэх,
Што ўпаў,
Не загубіўся,
Не прапаў.

Дзяўчына рада.
Хлопец рад.
Арэхі падаюць, як град.

Трасуць арэхавае дрэва,
І не канчаецца залева.
Ужо не першы повен мех.
Дзявочы смех,
Хлапечы смех —
І свірны поўняцца
Да стрэх.
Што ні арэх —
То працы плён,
Штодзённай рупнай працы,
Таму і дастаецца ён
Тым, хто прывык старацца.

СЦЯЖЫНКА

То па стромах бяжыць
Сцяжынка.
То ў лагчыне ляжыць
Сцяжынка.
То па схіле яна пятляе,
То сады напалам падзяляе.
Апярэзвае часам горы.
Ніткай цягнецца
Аж пад зоры
І губляецца ў небе высокім...
Ці не ткуцца з яе аблокі?

СМЕЛЫ ФАРЫД

Тры сястры
Гулялі на двары:
Айнур,
Айгуль,
Халіла.
Спявалі,
Скакалі,
У мячык гулялі,
І радасць у вочках цвіла.

Ды раптам
Хлапчук незнаёмы
Прыбег:
— Даволі!
Мне ўжо
Надакучыў ваш смех...
За коскі
Адну тузануў,
У плечы
Другую штурхнуў,
Мячык
У трэцяй забраў
і знарок
Адкінуў убок.

З выгляду хлопчык —
Сапраўдны мацак,
Як з ім спрачацца,
Як?

Але Фарыд,
Трох сястрычак сусед,
Тут жа за мячыкам
Кінуўся ўслед.
Мячык падняў
І дзяўчынкам прынёс:
— Наце!
Гуляйце!
Не трэба слёз...

Потым ён стаў
Перад тым таўстуном.
Вочы палаюць
Адвагі агнём.

І стушаваўся
Таўстун і мацак,
Прэчкі падаўся.
Вось так!

Кажуць дзяўчынкі:
— Ты смелы,
Фарыд,
Нас бараніў,
Як сапраўдны джыгіт!

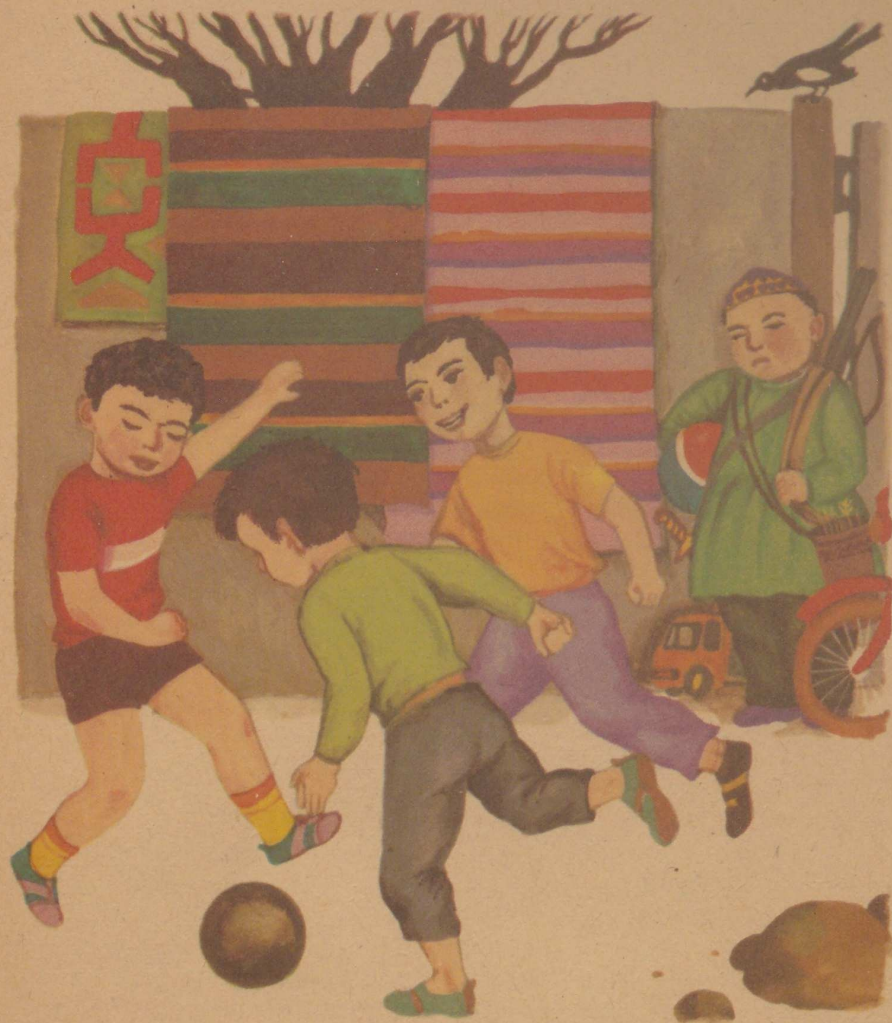
ШТО РОБІЦЦА З ГУЛАМАМ?

Неразумелае робіцца
штосьці
З Гуламам,
Калі ён прыходзіць у госці.
Убачыць айву —
падавай айву.
Убачыць халву —
падавай халву.
Яблык убачыць,

Чарэшню,
гранат,
Грушы,
арэхі
або вінаград —
Не адарве ад ласункаў вачэй:
— Дайце хутчэй!
Дайце хутчэй!..
Пхае сабе за абедзве шчакі.
Як не падавіцца?
Вось ён які!

Хочаце —
зойдзем
У дом да Гулама.
У доме Гулама
Хапае таксама
Яблыкаў,
вішань,
Халвы
і айвы...
— Што ж ён не есць іх? —
спытаеце вы.

Дома
ў Гулама —
Нібыта аскома.
Есці нічога не хоча ён дома.
Дома гасцям
Не ўсміхнецца Гулам.
Не прапануе ласункаў ён вам.

Незразумелае робіцца
штосьці
З Гуламам,
Калі ён прыходзіць
у гасці.

Убачыць кінжал —
кінжал падавай.
Пояс убачыць —
пояс давай.
Сшытак убачыць —
сшытак давай.
Зайца ўбачыць —
зайца давай,
Машыну ўбачыць —
машыну давай.
Не адарве ён ад цацак вачэй:
— Дайце хутчэй!
Дайце хутчэй!..

А не дасі —
у ход кулак
Пусціць адразу.
Вось ён які!

Хочаце —
зойдзем
У дом да Гулама.
У доме ў Гулама
Усё ёсць таксама:
Сшыткі,
Кінжалы,

Зайцы
І машыны...
Чаму ж ён сумуе?
З якое прычыны?

Ён жа не хворы.
Сыт і здароў...
Толькі няма
У Гулама сяброў!
З кожным ён сварыцца,
З кожнага цвеліцца.
З дзецьмі
ніколі
нічым

Не падзеліцца.
Незразумелае робіцца
штосьці
З Гуламам,
Калі ён прыходзіць у гасці.

ЛАВАШ

Пячэцца белы хлеб —
лаваш.
Лаваш —
наедак лепшы наш.
Без лаваша
Шурпу,

Шашлык
Ніхто ў нас есці не прывык.
Пляскаты,
Нібы блін зусім.
Радзімак кропачкі на ім.
А пах!
Ажно казыча нос...
Вось лаваша ўжо цэлы стос.
І тут Санам —

унучачка —
Падбегла,
цягне ручачку:
— Ах, есці хочацца!
Спярша
Дай мне, бабуля, лаваша,
А потым — іншым...
— Бач ты!
Не...

Лепш адыдзіся ад мяне...
Ты пра сябе ўсё дбаеш, бач...

А ўнучка ў крык,
А ўнучка ў плач:
— Ага!

Зусім
Не пад'ясі,
Калі ты ўсім
Лаваш дасі!..

Бабуля кажа:
— Ох, Санам,

Няўжо ты — сквапная душа?
Лаваш пароўну я раздам,
І ўсім нам хопіць лаваша!

Я АБЯЦАЎ...

Я абяцаў
Больш не маніць,
Бо праз ману
Спазнаўся з горам.
Ледзь пачынаў я гаварыць,
«Манюка!» —
мне крычалі хорам.
І зразумеў нарэшце я:
Мана —
атрутная змяя.

Са школы я
Дамоў прыбег.
Пытае маці пра адзнакі.
Раней —

зманіў бы.
Што за грэх?
Было мне гэта ані ў знакі.

Дык як жа быць?
Што мне рабіць?
У сшытку —
глушэнькая двойка!
Я ж слова даў

Больш не маниць,
І мне трымацца трэба
стойка!..
А праўду шчырую сказаць —
Пачне матуля ушчуваць...

І я знайшоў тут
Выхад гэткі:
— Забыў паліць я ўранні
кветкі!..

Яшчэ завянуць...
І хутчэй
Я знік з матуліных вачэй.

Пабег на кухню
І пад кран
Падставіў
Найвялікшы збан.
Лію ў вазончыкі ваду,
Як дождж чаканы ўлетку:
— Я адвяду
Ад вас бяду,
Уволю піце,
кветкі!..

А маці ўбачыла —
Слязінку
Змахнула:
— Дзякуй, любы сынку!..

Пайшла.
І я сказаў тойчас

Сабе,
ўздыхнуўшы горка:
— Пранесла...
У наступны раз
Я прынясу пяцёрку!..

Я абяцаў
Больш не маниць,
Бо праз ману
Спазнаўся з горам.
Ледзь пачынаў я гаварыць,—
«Манюка!» —
ўсе крычалі хорам.

Люблю я
З вудай пасядзець
Над рэчкаю няглыбкай.
Як паплавок кранеца
ледзь,—

Чакайце! —
Буду з рыбкай.
А сёння цэлы дзень сяджу,
Усё гляджу,
Гляджу, гляджу,
Ды паплавок —
ні з месца.

Зусім застыў, здаецца.

Пара збірацца ўжо дамоў.
А рыбка дзе?
А дзе ж улоў?
Няма.

Ні рыбінкі няма.
Праседзеў цэлы дзень дарма.
Нібы гаворачы пра тое,
Вядзерца дзынкае пустое.

Аж раптам бачу —
Хлапчукі
Бягуць насустрач,
Да ракі.

— Ну як, рыбак?
Дзе твой шчупак?
Чаму не хвалішся, аднак?!

А я маўчу,
А я маўчу,
Маніць сябрам я не хачу.
Бо слова даў
Больш не маніць.
Дык як жа быць?
Што мне рабіць?

Замест адказу
Назнарок
Я паказаў ім на лужок:
— Глядзіце,
што за прыгажосць!

Хутчэй туды
Усе як ёсць!..

І ўсе пабеглі на лужок,
І ўсе паселі

У кружок.
І распалілі там касцёр.
І песні пелі
Аж да зор.
І нават дрэвы
Не шасцелі,
Перапыняць нас
Не хацелі...

Дамоў
Ішлі мы па расе.
Пра мой улоў
Забылі ўсе.

Што ж, іншым разам —
Вернякам
Здзіўлю я хлопцаў
Шчупаком!

Я абяцаў
Больш не маніць,
Бо праз ману
Спазнаўся з горам.
Ледзь пачынаў я гаварыць,
Усе крычалі хорам:
— Сорам!..

Мана — атрутная змяя.
Цяпер я добра гэта знаю.
Больш не маніць
Даў слова я,
І слова цвёрда я трымаю.

ШПІЛЬКА

Уранні
Хлопчык шпільку з дому
Узяў.

Паклаў яе ў кішэнь.
— Цяпер не саступлю нікому,
Героем буду цэлы дзень!..
Як хто зачэпіць,
Я — ні слова,
А шпількай —

дж-жыг! —
І ўсё.

Гатова...
Заскача той,
Заплача той...
Але...

Што гэта?!
Ой-ё-ёй!..

Ён плача,
Скача —
Справа дрэнь!
Ён адтапырвае кішэнь,
Бо шпілька —
хоць і не свавола —
Самога хлопчыка
Ўкалола.

ЗЛОСНАЯ ПЧАЛА

Ішоў хлапчук
Праз весні сад.
Дубцом размахваў кроку
ў лад

І з кветкі —
хоць і сам не знаў —

Ён незнарок
Пчалу сагнаў.
Як узлавалася пчала.
І загула,
І завяла:
— Як дж-жыгану,
Як пекану
Ці то ў шчаку,
Ці то ў руку!..
І страшна стала хлапчуку.
Дубец ён кінуў і —
ану! —

Наўцёкі з усіх ног.
Але ж
Ты ад пчалы хіба ўцячэш?
Пчала над ім
Звініць,
Гудзе...
Дзе ад яе ратунак,
Дзе?

— Ой, мама!.. —
І струмені слёз

З вачэй цякуць,
Нібы рака.
Уміг распух,
як груша,
Нос,
І не пазнаеш хлапчука.
Ён не чакаў такой расплаты.
А хто,
скажыце,
Вінаваты?

ЗАВУШНІЦЫ

Дзяўчынка
Прымярае завушніцы
І рада
Прыгажосці тых абновак.
Спяшаецца на двор,
Каб пахваліцца
Перад гурмой вясёлаю
сябровкак.

Сяброўкі —
гаманліва:
— Проста дзіва!..
— Прыгожыя!..
— Няма тут і гаворкі!..
Яна ж смяецца,
звонка і шчасліва:
— Яны зіхцяць,
як дзве начныя зоркі!..

Ды ўсё...

Праз нейкую хвілінку
Гульнёй сяброўкі
Заняліся зноўку.
І раптам
раззлавалася
дзяўчынка,
Што ўсе забылі
Пра яе абноўку.
Не трэба,
чарнаброўка,

ганарыцца,
Не трэба на сябровкак
Дзьмуцца ў злосці.
Не дадаюць нічога
завушніцы
Да непаўторнай юнай
прыгажосці.

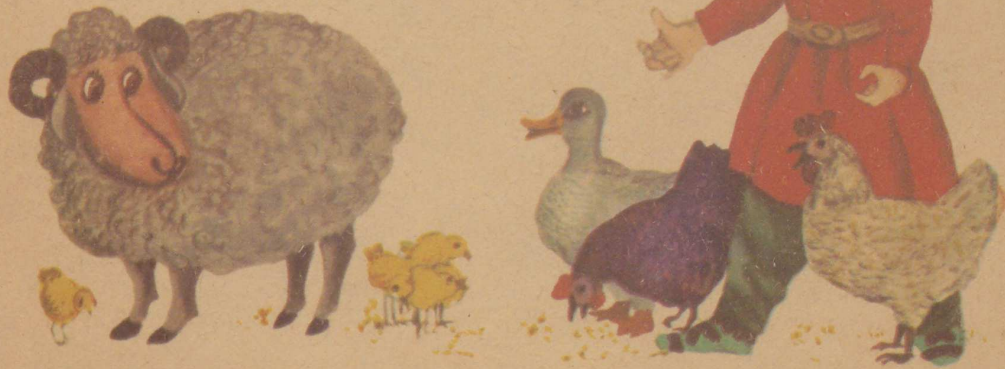
КЛОПАТЫ НАЗІМА

Шум узнімае ўранні качка:
— Крэ-крэ...
Якая я бядачка!
Прагаладалася,
ды есці
Ніхто не хоча мне прынесці...
— Ме-ме,—
ягнятка мітусіцца,—

Я піць хачу...

А дзе вадзіца?..
А казляня, нібы ў адказ:
— Мне б малачка —
у самы раз!..
І жоўценькае куранятка:
— Пі-пі...
А хто мне дасць зярнятка?..
Саскочыў з даху верабейка:
— Цвыр-цвырк...
І мне б хоць крошкі нейкай!..
За працу ўзяўся тут Назім,
І дагадзіць ён хоча ўсім...

Пасля глядзіць,
як п'е ягнятка,
Як малако
ссе казлянятка,
Як пухляняткі кураняткі
Дзяўбуць на дворыку
зярняткі,

Як верабей збірае крошкі,
Што ён насыпаў ля дарожкі...

Да маці
Хлопчык падляцеў:
— Я,
мама,
есці захацеў!..
І маці дзівіцца:
— Што з ім?
Ніколі так не еў Назім!..

ДЗЯЎЧЫНКА З ІНДЫ

Вы бачылі Чандру,
Тую дзяўчыну,
Што ў госці прыехала
Ў нашу краіну?
У Індыі Чандра
Расла,
нібы ружа,
На нашых дзяўчатак
Падобная дужа.
Чорныя бровы,
Чорныя вочы,
Косы —
чарней
За бяззорныя ночы.

Нават сукенка —
Па нашае модзе,
Нашай краўчыхай
Пашыта —
дый годзе!
Дробных вяснушак,
Што ўсыпалі твар,
Не прыхаваў
І паўднёвы загар.
Шмат і між нашых
Дзяўчат ёсць такіх..
А вось танцуе —
Лепей за ўсіх.
Рукі —
як дзве
Легкакрылыя птушкі.
Толькі мігцяць
Зіхатлівыя стужкі.

Хустку сваю
Ёй паднесла бабуля:
Плечы
Пад вечар
Хай Чандра атуліць..
Потым
Мы Чандру ў палі
Павялі.

— Я закахалася
Ў вашы палі,—
Чандра прамовіла.—
Гэткай прасторы

Могучь зайздросціць
Нават і моры!..

Доўга ў кібітцы
Сядзелі мы разам.
Нас зацікавіла Чандра
Расказам
Аб Індыі —

краі
Любімым і родным,
Што выйшаў з няволі,
Стаў звацца свабодным.
Пасля заспявала
На мове маёй
Песню,
што люблю
Стала і ёй.

Вы знаеце Чандру —
Тую дзяўчыну,
Што ў гасці прыехала
Ў нашу краіну?
Яна —

я пра гэта
Напомніць вам рад —
Падобная вельмі
На нашых дзяўчат.

СОНЕЧНЫ ЦЯГНІК

ПАЭМЫ

КАРОВА ГАРОДНІКА

Карова гародніка
Знікла аднойчы,
Шукае рагулю бядак.
Такі ён пануры,
Самотны і змрочны,—
Баляць яго ногі,
Баляць яго вочы,—
Не знойдзе каровы
Ніяк!

— Хутчэй памажыце,
Бо сіл ужо мала,—
Паклікаў гароднік дзяцей.
— Як толькі кароўка
Кудысьці прапала —
Не сплю і не ем я...
Ой, гора-навала!

Ну, дзе ж ты,
Пярэстая,
Дзе?!

За снежныя горы
І ў тую нізіну,
Дзе пlynная рэчка цячэ,
Бяжыце,
Зірніце
Ва ўсе кутавіны.
А можа, кароўка
Зблудзіла ў цясніны?
Не баўце ж ні хвілі...
Хутчэй!

І дзеці пабеглі
За беднай рагатай!
Прайшло паўгадзіны...
Вядуць!
Знайшлі ўсё ж
Кароўку,
Малочную страту.
Гароднік вясёлы
Ўсіх шле
Па аплату
Ў гарод свой,
Дзе дыні растуць.

Вось тыдзень мінае...
І зноў па кароўцы
Бядуе дзівак-гаспадар.
Няма зноў рагулі

Ні ў лузе,
Ні ў вёсцы —
Ці ўкралі яе
І звялі на вяроўцы,
Ці звер павалок
У гушчар?

І зноў,
Як нядаўна,
Руплівай чародкай
Панесліся дзеці:
— О-гой!
Ці блізка шукалі,
Ці, можа, далёка...
Знайшлі,
Прывялі...
І па дыні салодкай
Зноў з'елі ў гародзе
Гурмой.

А роўна праз год,
Калі дыні
На градах
Нанова паспелі,
Зірні!

Зноў знікла карова,
А дзеці заўзята
Наладзілі пошукі
Беднай рагатай,
Не бавілі часу
Ані!

А хітры гароднік
Тым часам
Сакрэтна
За дзецьмі падаўся
Цішком.
Ніхто й не заўважыў,
Як дзядзька нядрэмна
Цікуе
І следам
Крадзецца таемна,
Прыгнуўшыся ўсё
Ды бачком!

Аж бачыць: кароўнік.
Будынак не новы,
Тут статак
Ніхто не трымаў.
Ён дзверы нарасцеж:
— Дык вось ваша змова!
Вы ўсе тут, гарэзы,
А з вамі —
Карова!
Дык хто з вас
Рагулю хаваў?

Аж пыл закурыўся
З-пад пятак адразу,
Уросып
Гарэзны народ!

Смяўся гароднік...
Ды з гэтага часу

Кароўка яго
Не прапала ні разу,
Хоць дынямі —
Поўны гарод.
І з гэтага часу ўжо, —
Верце,
Не верце! —
Як летняя сыдзе раса,
Салодкія дыні
Памочнікі-дзеці
З гароднікам зносілі ўміг
Пад павеці...
Ну, вось і гісторыя ўся.

Частуйцеся!!!

Я — ЧАРОЎНЫ КАРАБЕЛЬ

1

Карабель...
Карабель...
Я — чароўны карабель!
Не ляцеў ніколі я
Да касмічных зораў —
Свеціць зорачка мая
У марскім прасторы.
Я над хвалямі
Стаю,

Нібы гмах над морам.
Ногі моцныя ў мяне:
Чатыры апоры.
Хоць шалёна дзень пры дні
Ўсе вятры хвасталі —
Не хітнуўся я ні-ні
І не ўпаў на хвалі.
Мора штормам калатне —
Толькі што мне штормы?!
Ногі дужыя ў мяне,
Моцныя апоры!

2

Карабель...
Карабель...
Я — чароўны карабель!
Свідраваць
Няпроста мне
Дно без перадышкі.
Як чынара —

на спіне
Нафтавая вышка.
Гляне зверху ўніз
Пілот,
Бачыць:

ёсць пляцоўка.
На мяне свой верталёт
Ён пасадзіць
Лоўка.
Пры пасадцы —
страсяне.

26

Прыглушыць маторы.
Я — трымаюся!
Ў мяне
Моцныя апоры.

3

Карабель...
Карабель...
Я —

чароўны карабель!
На маёй пляцоўцы смела
Хоць гуляйце у футбол...
Ну, хутчэй!
А хтось няўмела
Ў мора мяч закінуў...
Гол!
А цяпер і не спрабуй
Мяч дастаць з гуллывай хвалі.
З морам, дружа, не жартуй, —
Вось табе і пагулялі...
Адпачні...
А я — ні-ні,
Не засну ні на хвілінку,
Дно свідрую ночы й дні
І не маю адпачынку.
І нарэшце —

вось яна,
Тлустая, густая нафта!
Ўверх яе пампую з дна —
Кожны дзень такі,
як свята.

Толькі зноў —
збірайся ў шлях,
Клічуць новыя дарогі,
Не стаю ўжо на нагах,
У сябе хаваю ногі.
Ні спакою, ні падпор...
Хвалі блізкія гуляюць,
Адплываю ў той прастор,
Дзе мяне сябры чакаюць,
Дзе нафтавікі даўно
Мне вітанне шлюць, як
брату, —
Зноў свідрую ў моры дно,
Зноў шукаю людзям
На ф т у!

САДОЎНІК І ДЗЕЦІ

Пад яблыняю спелаю
Садоўнік ставіць кош.
Ружовыя ды белыя,
Крамяныя ды спелыя
Ўсе яблычкі...
А ўжо ж!

Спарней работа
з песняю.
Ўжо яблык —
поўны кош!

27

Ў цянёк ён перанесены...
Садоўнік вусы весела
Падкручвае...
А ўжо ж!

Ой, кошык са спакусаю,
Які ён важкі, кош!
Прылёг садоўнік стомлены,
Ў цяньку заснуў...
І вусамі
Не варухне...
А ўжо ж!

Хоць сад і абгароджаны —
Туды, дзе поўны кош,
Крадуцца насцярожана,
Як мышы, асцярожныя...

А хто ж такія?
Хто ж?

Пагляньце, гэта ж хлопчыкі!
Як бач пусцее кош,
Бо ўжо ў свае гародчыкі
Праз плот кідаюць хлопчыкі

Плады з каша...
А ўжо ж!

Адзін другога бораюць,
Бы мяч, футболяць кош,
За вусы дзеда торгаюць,
Па-змоўніцку так моргаюць:
Пара ўцякаць!
А ўжо ж...

Садоўнік прачынаецца:
— Ратуйце!
Дзе мой кош?
Ніяк не сунімаецца,
Ніяк не здагадаецца,
Што ўсё ён... сніў!
А ўжо ж...

Пад яблыняю спелаю,
Глядзіць,—
той самы кош.
Ружовыя ды белыя,
Крамяныя ды спелыя
Ў ім яблыкі.
А ўжо ж!

Быў сон дурной назолаю,
Аж чырванее кош.
Звіняць лісточкі кволыя,
А вусы — зноў вясёлыя
Ў садоўніка...
А ўжо ж!

Вы, хлопчыкі, гуртуйцеся,
Хутчэй сюды,

дзе кош.
Прыходзьце ў сад,
частуйцеся
І ўсе цяпер рыхтуйцеся
Ў садоўнікі...
А ўжо ж!

ЧАРАДЗЕЙ-ЛЯСНІК

* * *

Цёмны лес развесіў
стрэшкі —
Там жыве ляснік.
Вочы — круглыя арэшкі,
Востры нос, як цвік.
Ногі сплечены з галінак —

Пругкая хада.
Вушы — з лісця,
Рот — з ажынак,
З моху барада.

Вось праява,
Вось дык дзіва —
З моху барада!

Вугалькамі свецяць вочы.
Дзерава — вусы.

Пераймаць ляснік ахвочы
Птушак галасы.
То салоўкай засвіргоча,
Сойкай закрычыць,
То, як соўка, зарагоча
Пасярод начы.

Вось праява,
Вось дык дзіва —
Пасярод начы!

Што такому
Апранаха?! —
Ўкруціцца ў траву
І мядзведжаю папахай
Грэе галаву.
А падымецца на ногі,
Стане

ў поўны рост —
Нібы дуб каля дарогі,
Волат-хмарачос.

Вось праява,
Вось дык дзіва —
Волат-хмарачос!

Ступіць крок —
І адзавецца
Пушча груганнём.
Раптам
Ветрам пранясецца,
Прашуміць дажджом.

Ён на плечы
Гром пасадзіць,
Ён да хмар прывык.
Чарадзеяства
Ў лесе ладзіць
Гаспадар-ляснік.

Вось праява,
Вось дык дзіва —
Гаспадар-ляснік!

* * *

Ранкам,
Ранічкай,
Наранку...
Сонца ўсходзіць на світанку.

На гару крутую ўлез
Малады зялёны лес.
Да яго ляснік прастуе.
Толькі што ён раптам чуе?

Чуе раптам,
што піла
Злую песню завяла.

Можа, тое толькі сніцца?
Ён ляціць, як навальніца.

Загрымеў, як гром раскатны,
Загулі лясныя шаты.

З пераляку дрывасек
Без пілы ў кусты пабег.

А ляснік — наперарэз:
— Што ты нішчыш добры
лес?

Не садзіў яго, не песціў,
Добрай справай не прывеціў.

А з сякерай і пілой —
Злодзея ты, а не герой!

З той пары у дрывасека
У вушах той гром, як рэха.
Не сячы лясы —

садзі,
Ад бяды адгарадзі!

Новы шлях —
у новы дзень.

Бліснуў сонечны прамень.
Разгайдаў ляснік ад сну
Граб,
асінку
і сасну!

Па птушыных пералівах
Вывярае дзень шчаслівы.

Кожны лісцік
і сучок
Бачыць той ляснік здалёк.

Прачынайцеся, звяры,
Выбягайце ў свет з нары.

Грэе сонечны прамень.
Новы шлях —
у новы дзень.

* * *

А ў тых далёкіх
гушчарах,—

Ці чуеш ты, ляснік
чароўны,—

Бяда ўжо рассявае страх
Па ўсім блакітным
і зялёным.

Няўжо пажар?
Няўжо агонь?

Стралою
Касуля пралятае.

Бяды
гарачая далонь
Расу з лістоты абмятае.

Пажар,
кашлаты, як
мядзведзь,

Ужо расце за Дашбулагам.
Кары патрэскалася медзь...

Ну, дзе ж, ляснік,
твая адвага?!

Глядзі,
абвугліўся пянёк.

Галінкі чорныя змяцца,
І дрэвы хіляцца набок.
Звяркам у норы

не схавацца!
...Бяжыць ляснік праз гар і
дым,

Аж тупат гулка раздаецца.
Спяшае хмара

ўслед за ім,
І ўслед за ім

рачулка ўецца.
Ударыў гром.

Пачаўся дождж...
А дым паўзе над
Дашбулагам!

Хаця рака плыве...
Ды ўсё ж
Працята ўсё смяротным
страхам.

Не асадзіць нічым пажар.
Вада ў рацэ кіпіць,

няйначай...

Агонь падкінецца
да хмар,

Агонь, глядзі,
па голлі скача.

Нахабны дым далей палез,
Гарыць папах

ў чарадзея,
А ён агню наперарэз

Бяжыць туды,
дзе лес радзее.

Дагнаў нарэшце...
Стой, агонь!

Хоць валяць з ног
і боль і змора,

У лясніка,
як сталь,
далонь —

Яна агню сціскае горла.
Дарэмна страшыць лясніка

Пажару вогненнае джала.
Не задрыжыць яго рука,—

Памры, агонь,
Сыдзі, навала!

Усё роўна аджыве зямля,
Наладзіць радасныя святы,

Загоіць раны спакваля —
У гнёздах

ціўкнуць птушаняты!
Звяры ідуць на вадапой,

Дзе рэчка
хвалі карагодзіць.

На бераг лёгкаю ступой
І чарадзея лясны

Прыходзіць.
Яго сябры —

усе звяры,
Ніхто не пабяжыць ад
страху,

Бо любяць лясніка сябры
Не толькі за яго адвагу.

Бо чарадзея
на зямлі

У рукі толькі тым даецца,
Хто нас любоўю
акрыліў,
Хто дорыць дабрату
ад сэрца.

САКРЭТ ФІКРЭТА

Адкрываю вам сакрэт:
Хоча ўсіх здзівіць Фікрэт —
І настаўнікаў,
і вучняў,
І, напэўна, цэлы свет.
Толькі як?

І вось прыдумаў,
Спрыту хлопцу не займаць.
Каб праславіцца без тлуму,
Шапкі ён рашыў мяняць.

Вось папаха з барана —
Вельмі цёплая яна.
Толькі вось бяда —
Такая
Ў нашым класе —
не адна.

Але ёсць яшчэ ў Фікрэта
Шапка з кістачкай набок.
Як надзене шапку гэту,
Бачым мы яго здалёк.

Вось дык шапка!
Зойме дух —
Шапка ж лёгкая, што пух!

Ёсць вярблюджая папаха —
Ў ёй Фікрэт, нібы пастух.
Ёсць і шлем, як у пілота.
Хлопца нават не пазнаць...
Ох, нялёгкая работа:
Шапкі кожны дзень мяняць.

Не паўторыцца ні разу.
Горда ў клас Фікрэт ідзе.

Шапка новая —
з атласу,
А такіх няма нідзе:
Ні ў пасёлках,
Ні ў гарах!
І Фікрэту любя гэта.
Столькі шапак і папах
Назбіралася ў Фікрэта!

Пачакай...
Спыніся, дружа.
Насмяшыў ты ўсіх да слёз.
Выхваляцца
Любіш дужа,
Задзіраеш лішне нос.
Лепш у дзённік глянь,
Фікрэт,
Пагартай яго як след.
Гэта ж трэба...
Толькі двойкі!
Вось чым кончыўся
Сакрэт.

Вось калі імпэт ачах...
На руках
І на плячах
Віснучь двойкі у Фікрэта —
І цяпер
Не да папах.
Ты, Фікрэт, пачнеш здзіўляць
Нас без лішняе
гаворкі,

Калі зможаш памяняць
Тыя двойкі —
на пяцёркі!

МАЙСТАР ДАДАШ

Скажам шчыра:
Знойдзеш мала
Вось такіх,
як майстар наш.
Плечы дужыя, як скалы,
Мае волат наш —
Дадаш.
Раніцою ўстане з сонцам.
Пырсне ў твар яму
прыбой.

Ён —
у ботах і спячоўцы,
Гаспадар на буравой.
Мора горда азірнуўшы,
Пачынае дзень Дадаш.
Самы смелы,
Самы дужы,
Самы добры
майстар наш.
Дапаможа і парадзіць
Рыбаку й нафтавіку.
Буравую майстар ладзіць
На далёкім астраўку.
Ні святла там,

Ні притулку,
Толькі мора навакол
Раскаціла хвалі гулка...
Ён над імі,
як арол.
Мора — гора...
Ўсе мы чулі,
Што ляжаць на дне здаўна
Караблі,

што патанулі
І якіх не зрушыць з дна.
А Дадаш туды дастане...
Рыбы,
Водарасці,
Дно —
Гэта ўсё, як на экране,
Майстру ўмеламу відно.
...Заштартміць.
Яго не страшаць
Хваляў гул
І ветру свіст!
Помню я:

з пляцоўкі нашай
Паляцеў рабочы ўніз.
Толькі хто
у прорве чорнай
Так спрачаецца з вадой?
Хлопца
хто
выносіць з мора
І змагаецца з бядой?
Ну, вядома ж,

Ну, вядома —
Гэта ён,
Дадаш-герой!
Усміхнуўся:
— Зноў мы дома!
Зноў спакой на буравой.

* * *

Ночы гаснуць,
Дні мінаюць...
Людзі ў дождж і халады
Вышку ў неба падымаюць,
Гоняць трубы ў глыб вады.
Сярод мора —

буравая.
Так далёка да зямлі!
Майстар — не адпачывае,
Зацвядзелі мазалі.
Хоць нялёгка дна дастацца,
Свідраваць яшчэ цяжэй.
Стане вецер падымацца,
Шторм як бач падсцеражэ.
Не згінайся!
Бо здавацца
Нельга нам, буравікам.
Па плячу любая праца,
Калі моцная рука.
Далато уздрыгне...
Нафта!
Падымаюць людзі сцяг.
Навіну нясуць крылата

Чайкі белыя ў прасцяг.
Біць фантан не перастане.
Буравая — не міраж.
Шле сталіца віншаванне,
Абдымае ўсіх Дадаш.

* * *

З той пары нямала ў моры
Ён паставіў буравых.
Пра яго народ гаворыць:
— Больш бы нам людзей
такіх!
Толькі што Дадашу слава —
У такіх спакон вякоў
На галоўным месцы —
справа,
Як ва ўсіх буравікоў!
Раскажу яшчэ здарэнне...
Помню: ціхім летнім днём
Каля Нафтавых Каменняў
Вышка ўспыхнула агнём.
Да яе не ступіш кроку.
А пажар —
то ўверх, то ўніз —
Вышку ўсю, як скінуць
вокам,
Нібы звер шалёны, грыз.
Прыляцеў Дадаш маланкай,
Грознай сілай стаў Дадаш,
Каб тушыць
з начы да ранку,

Каб збіваць агонь наўсцяж.
І здаецца, гэта хвалі
Ён пагнаў наверх рукой.
Знік агонь,
Утаймавалі!
Зноў на буравой —
спакой.

Азірне Дадаш прасторы,
Мігатлівай пены бель.
Кліча мора, вабіць мора —
Сеў Дадаш на карабель.
Той у левы бок хітнецца,
Нібы злева важкі груз.
— То Дадаш,—
матрос смяецца,—
Падкруціў свой левы вус!
А падкруціць правы —
ўправа
Карабель хітнецца ўраз.
Жарты — жартамі...
А справа
Кожны дзень чакае нас!
Новы востраў...
Буравая
Вырастае на вачах.
Гэта вышку падымае
Дужы майстар на плячах.
Ён трымае пільна варту,
Адступацца не з рукі.
І для ўсёй краіны нафту
Зноў дадуць нафтавікі!

СОНЕЧНЫ ЦЯГНІК

Цягнік імчыць...
Дык дзе ж яго
Вясёлы перастук?
Здавалася,
Пачую я:
— Тах-тах,

тах-тах,

Тук-тук!
Да гоману калёснага
З нас кожны добра звык,
Ды едзе
Па праменьчыках
Без грукату цягнік.
Вагоны ўсе празрыстыя,
Не злічыш,
Колькі іх.
Цягнік імчыцца весела,
Аж забівае дых.
Ды гляньце:
Неба грознае
Наўсцяж у дыме хмар,
Маланкі жыхнуць косамі
І разнясуць пажар.
Пакоцяць па ваколіцы
Грымоты грозны рык.
Няўжо разбіўся
ў цемрадзі
Той сонечны
цягнік?!

Ці рэйкі перакручаны,
Ці змыты ліўнем
шлях?
Ці пад адхон састаў ужо
Сышоў
на ўсіх парах?
Ды не!
Мінула непагадзь,
Шалёны лівень знік,
І па вясёлцы
рэйкавай
Імчыцца зноў цягнік.
І тут здалося —
Чую я:
— Тах-тах,
тах-тах,
Тук-тук!
Які ж у колаў
сонечных
Вясёлы перастук!

З М Е С Т

Жывём у горнай вёсцы. *Вершы*

Пераклаў Артур Вольскі

Жывём у горнай вёсцы	2
Грушына	5
Шчодрая яблынька	6
Тутавае дрэва	6
Атрасаюць арэхі	7
Сцяжынка	8
Смелы Фарыд	9
Што робіцца з Гуламам?	10
Лаваш	12
Я абяцаў...	13
Шпілька	17
Злосная пчала	17
Завушніцы	18
Клопаты Назіма	18
Дзяўчынка з Індыі	20

Сонечны цягнік. *Паэмы*

Пераклала Валянціна Коўтун

Карова гародніка	22
Я — чароўны карабель	26
Садоўнік і дзеці	27
Чарадзей-ляснік	29
Сакрэт Фікрэта	34
Майстар Дадаш	35
Сонечны цягнік	39

677 X

ТОФИК МАХМУД. СОЛНЕЧНЫЙ ПОЕЗД.

Стихи и поэмы

*Для детей школьного возраста. Минск, издательство «Юнацтва».
На белорусском языке.*

Загадчык рэдакцыі *У. Г. Машкоў*. Рэдактар *З. П. Петрушэня*. Малодшы рэдактар *Н. В. Філіповіч*. Мастацкі рэдактар *У. М. Жук*. Тэхнічныя рэдактары *Г. М. Шашко*, *С. А. Абрамчук*. Карэктар *Л. П. Стэсік*.

ІБ № 440

Здадзена ў набор 27.11.84. Падп. да друку 19.09.85. Фармат 70×84¹/₁₆. Папера афс. № 2. Гарнітура школьная. Афс. друк. Ум. друк. арк. 2,72. Ум. фарб.-адб. 11,45. Ул.-выд арк. 2,94. Тыраж 8000 экз. Зак. 33. Цана 20 к.

Выдавецтва «Юнацтва» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінская фабрыка каляровага друку. 220115. Мінск, Каржанеўскага, 20.

4803010200—010

М ————— 126—86

М307(05)—86

С (Азерб)2

М 36